

УДК 336.22+338.124

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ПОДАТКОВИХ МЕХАНІЗМІВ ЗА ЕТАПАМИ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ**Ползікова Г.В., к.е.н.***Придніпровська державна академія будівництва та архітектури*

Завданням статті є формалізація податкових механізмів за етапами життєвого циклу фінансової кризи. Для моделювання використано принципи ситуативного підходу. Основні результати дослідницької наукової роботи полягають у розробці антикризових заходів податкової фіскальної політики та визначенні механізмів їх впливу на економіку. Визначено переваги і вади антикризових заходів податкової політики залежно від напряму впливу на податкове навантаження. У статті диференційовано механізми податкового менеджменту в умовах кризи на основі суміщеної матриці за етапами життєвого циклу підприємства (виникнення, становлення, піднесення, пік розвитку, спад активності, стрімке падіння, банкрутство) та етапами життєвого циклу кризи податкового інституційного середовища (зародження, наростання, розгортання, настання, заспокоєння, усунення). При цьому враховано типи фінансової кризи платника податків (платоспроможності, ліквідності, прибутковості, фінансової стійкості). Вони можуть бути представлені податковою реорганізацією, санацією та ліквідацією, як за власним бажанням платника податків, так і за рішенням податкового органу, яке приймається з врахуванням податкового потенціалу підприємства. Перевагою пропонованого підходу над існуючими є можливість швидкої адаптації суб'єктів податкових відносин до негативних змін зовнішнього і внутрішнього інституціонального податкового середовища.

Ключові слова: податкові механізми, диференціація, життєвий цикл, етапи, фінансова криза, політика, навантаження

UDC 336.22+338.124

DIFFERENTIATION OF TAX MECHANISMS FOR THE LIFE CYCLE OF FINANCIAL CRISIS**Polzikova G., PhD in Economics***Prydniprovskaya State Academy of Civil Engineering and Architecture*

The objective of the paper is a formalization of the tax arrangements for life-cycle stages of the financial crisis. The principles of situational approach have been used for modeling. The main results of the research scientific work lies in the development of anti-crisis measures of the tax policy and fiscal mechanisms determining their impact on the economy. The advantages and disadvantages of anti-crisis measures of the tax policy are defined, depending on the direction of the impact on the tax burden. Article has differentiated mechanisms of tax management in a crisis based on the combined

matrix stages of the life cycle of the company (the origin, formation, growth, peak development, the decline in activity, rapid decline, bankruptcy) and life stages of the crisis tax institutional environment (nucleation, growth, expansion, offensive, calm, elimination). This takes into account the types of financial crisis the taxpayer (solvency, liquidity, profitability, financial stability). They can be represented by the tax restructuring, reorganization and liquidation as on their own taxpayer and tax authority by the decision, which was adopted in view of the tax potential of the company. The advantage of the proposed approach is the ability of the existing rapid adaptation of tax relations to adverse changes in foreign and domestic institutional tax environment.

Keywords: tax mechanisms, differentiation, life cycle, stages, financial crisis, policy, load

Актуальність проблеми. У сучасних кризових умовах розвитку економіки України податки є основним важелем фіскальної політики держави і, одночасно, – потужним інструментом регулювання економічної діяльності підприємств [1, с. 399]. Утім податкова політика країни має визначатися не тільки потребами наповнення доходної частини бюджету, але й базуватися на аналізі економічного стану, орієнтуватися на довгострокові цілі стимулювання конкурентоспроможності країни, регіонів, окремих галузей національної економіки, вітчизняних виробників. Складовими частинами податкової політики держави є: дискреційна політика, яка передбачає регулювання державою доходів бюджету з метою впливу на відтворювальні процеси, недискреційна політика ґрунтується на дії вбудованих у ринкову економіку автоматичних стабілізаторів.

Аналіз останніх наукових досліджень. Проблеми функціонування податкових механізмів розглядаються багатьма вченими. Удосконалення механізмів податкового менеджменту у рамках дискреційної політики залишається насущною проблемою розвитку економіки країни, що віддзеркалюється у працях багатьох учених. В. Хомутенко, А. Хомутенко дослідили євроінтеграційні процеси, які зумовили необхідність трансформації вітчизняної податкової політики і встановили, що в Україні поки що відбувається лише адаптація національного податкового правового поля до вимог ЄС [2, с. 137]. Погоджуємося із О. Молдован, що в ході реалізації податкової реформи у 2010 – 2014 рр. багато проблем залишилися невирішеними [3, с. 33]. Утім європейські країни з метою боротьби з фінансовою кризою використовували різні механізми впливу і податкові інструменти. Згідно

з даними Єврокомісії в загальному підсумку було використано близько 140 податкових заходів, прийнятих протягом 2009–2010 років, які різняться від зміни ставок податків до введення змін в режимах оподаткування та податкової бази. Більшість країн світу в кризовий період провадили комплекси заходів фіскальної політики стимулюючого характеру, що включали в себе і бюджетне стимулювання, і зменшення податкового навантаження [4, с. 201]. Високо оцінюючи науковий доробок указаних авторів, слід констатувати, що невирішеною залишається проблема диференціації механізмів податкового менеджменту в умовах кризи на основі суміщеного аналізу етапів життєвих циклів підприємства і податкового інституційного середовища.

Мета роботи - формалізація податкових механізмів за етапами життєвого циклу фінансової кризи.

Викладення основного матеріалу дослідження. Фіскальна практика переконливо свідчить про те, що короткострокова тактика скорочення податків має тільки тимчасові позитивні зрушення і не вирішує стратегічної мети фінансово-господарської діяльності – максимізації прибутків. Протягом останнього часу з'явилося багато робіт, присвячених стратегічному менеджменту підприємства, зокрема Л. Чалапко успішно опрацьовано проблему вартісно-орієнтованого управління підприємством [5, с. 140]. Проте, низка запитань стратегічного податкового менеджменту підприємства залишається відкритою. У ринковій економіці діяльність суб'єктів фінансових відносин супроводжується різноманітними ризиками: фінансово-економічними, технологічними, інституціональними, соціальними, політичними.

Розвиток інституціонального податкового середовища зумовлюють еволюційні, кумулятивні та адаптивні зміни. Виникнення кризи пов'язуємо із кумулятивними змінами, які проявляються в несприятливих змінах функціонуючих норм, правил та інститутів. Вихід із кризи потребує проведення адаптивних змін, пов'язаних з процесом пристосування до мінливих умов внутрішнього і зовнішнього середовища.

Мотивом до інституціональних змін механізмів податкового менеджменту є «зовнішні шоки» та «внутрішні стимули». Кризу спричиняють саме зовнішні шоки інституціонального податкового середовища. Тому механізми антикризового податкового менеджменту мають завадити виникненню податкових інституційних пасток – стійких

неефективних податкових інституцій або норм поведінки, які мають самопідтримуючий характер. В інституціональних умовах України дія механізмів податкового менеджменту має бути орієнтована на формування такого неформального інституту як «довіра платників податків до держави», втрата якого призвела до інформаційного вакууму, ентропії зі сторони податкових органів, ускладнення процесу адміністрування; втрати мотивації сплачувати податки та збільшенню тіньового сектора економіки.

Соціально – економічні системи перебуваючи в умовах кризи, або стані порушення загальної рівноваги потребують певного типу впливу [6, с. 147]. Антикризову економічну політику держави можна визначити як комплекс заходів організаційно – правового, інституціонального, економічного характеру впливу, спрямованих на регулювання коливань економічної активності у суспільстві в періоди передкризового стану, стабілізацію та згладжування негативного впливу кризи [7]. Антикризова економічна політика держави може носити попереджувальний характер, стабілізаційний – прийняття невідкладних антикризових заходів за умови настання кризи, посткризовий – стимулювання і прискорення економічного зростання.

Заходи антикризової податкової політики залежно від фази кризи поділяють на групи, наведені у табл. 1.

Таблиця 1 - Антикризові заходи податкової фіскальної політики та механізм їх впливу на економіку

Заходи	Механізм впливу на економіку
Стимулюючі	
– зниження ставок податків на доходи фізичних осіб та ПДВ	– у фазі спаду тимчасове зниження податків, що поширюється на все населення, послаблює зниження особистих доходів та споживчих витрат, стимулює сукупний попит
– надання податкових пільг на інвестиційну та науково-дослідну діяльність	– стимулює економічне зростання
Підтримуючі	
– відстрочки та розстрочки сплати податків	– запобігає погіршенню фінансового стану платників податків
– зміни механізми й термінів перенесення збитків при розрахунку податку на прибуток підприємств	
– підвищення неоподаткованого мінімуму з податку на доходи фізичних осіб	– запобігає зниженню рівня життя малозабезпечених та незахищених верств населення
Компенсаторні	
– лібералізація прибуткового оподаткування за рахунок посилення непрямого оподаткування та оподаткування майна	– компенсує зниження податкових надходжень внаслідок погіршення ділової активності, зниження платоспроможного попиту, зростання тіньового сектору
– підвищення ставок окремих податків, що стосуються багатих верств населення: податки на розкіш, деякі акцизи, а також екологічні податки	
	– дає змогу не тільки збільшити податкові надходження до бюджету, а й регулювати диспропорції в економіці

Джерело: авторська розробка

Стимулюючі заходи спрямовані на виведення країни із кризового стану шляхом стимулювання споживчого попиту, ділової активності, інвестиційної діяльності, вони мають обмежений термін та сферу застосування; підтримуючі – спрямовані на підтримку найуразливіших верств населення та суб'єктів господарювання, що найбільше постраждали від кризи; компенсаторні – компенсують зниження надходжень до бюджету внаслідок кризи, сприяють ефективнішому використанню бюджетних коштів, усувають наявні в економіці диспропорції.

У кризовий період можуть бути впроваджені різноманітні заходи антикризової податкової політики, однак за їх економічною природою такі заходи можуть бути розділені на дві категорії (табл. 2).

Таблиця 2 - Переваги і вади антикризових заходів податкової політики залежно від напрямку впливу на податкове навантаження

Напрямок впливу	Переваги	Вади
посилення	збільшення доходів до бюджету у короткостроковому періоді	погіршення скрутного фінансового становища суб'єктів господарювання та/або громадян, а в довгостроковій перспективі спричинить істотне скорочення податкових баз
зниження	загострення проблеми бюджетного дефіциту у короткостроковому періоді	сприяння збільшенню баз оподаткування та доходів бюджету в середньостроковому періоді, що пришвидшує вихід економіки з кризового стану

Джерело: авторська розробка

Таким чином, обираючи напрям впливу інструментів антикризової податкової політики держави, необхідно враховувати такі фактори:

ступень поширення кризових явищ – темпи зниження обсягів виробництва, доходів населення, зростання безробіття, інфляції тощо;

обсяги економічного спаду в окремих секторах економіки;

ступінь розповсюдження кризових явищ у різних регіонах держави;

наявність у розпорядженні уряду фінансових резервів на подолання негативних наслідків кризи;

існування податкового боргу;

характер податкової системи – ступень прогресивності оподаткування доходів громадян і підприємств, співвідношення прямих і непрямих податків.

На діяльність платників податків впливають зовнішня макроекономічна криза (криза інституціонального середовища) та внутрішня криза, пов'язана з життєвим циклом підприємства.

Згідно концепції циклічності розвитку економічних систем, кожне підприємство розвивається за такими фазами: виникнення, становлення,

піднесення (найвища точка розвитку); етапи спаду: економічний спад, банкрутство та ліквідація [8, с. 58]. Циклічний характер проходження всіх економічних процесів обумовлює об'єктивність появи негативних тенденцій у їх розвитку. Отже, загроза фінансової кризи існує завжди: підприємство може пережити її як кінцевий етап життєвого циклу (ліквідація), так і проміжні кризові ситуації, виникнення яких можливе на будь-якій його стадії. Підвищення ймовірності кризового стану підприємства спостерігається у перехідні періоди його розвитку – між етапами життєвого циклу. У табл. 3 наведено суміщену матрицю диференціації механізмів податкового менеджменту за етапами життєвого циклу підприємства та етапами життєвого циклу кризи податкового інституційного середовища.

Таблиця 3 - Суміщена матриця диференціації механізмів податкового менеджменту за етапами життєвого циклу підприємства та етапами життєвого циклу кризи податкового інституційного середовища

Етапи життєвого циклу кризи		Життєвий цикл підприємства								
		Виникнення	Становлення	Піднесення	Пік розвитку	Спад активності		Стрімке падіння		Банкрутство
						Криза платоспроможності	Криза ліквідності	Криза прибутковості	Криза фінансової стійкості	
податкового інституційного середовища	зародження	T*	T	T	T	P*	P	C*	C	C
	наростання	T	T	T	T	P	P	C	C	C
	розгортання	P	P	P	P	C	C	C	L*	L
	настання	P	P	P	P	C	C	C	L	L
	заспокоєння	T	T	T	T	P	P	C	C	C
	усунення	T	T	T	T	P	P	C	C	C

Джерело: авторська розробка

*T– традиційні, P– реструктуризація, C– санація, L– ліквідація.

Залежно від квадранту матриці виділяють традиційні механізми податкового менеджменту, реструктуризацію, санацію, ліквідацію підприємства. При цьому слід розмежовувати категорії «реструктуризація» та «реорганізація» підприємства. Перше є ширшим за друге, оскільки реорганізація підприємства – один з етапів його реструктуризації.

Основний зміст реорганізації полягає в повній або частковій зміні власника статутного капіталу юридичної особи, а також у зміні організаційно-правової форми здійснення бізнесу. Розглядають три види

реорганізації: спрямовану на укрупнення підприємства (злиття, приєднання, поглинання); спрямовану на подрібнення підприємства (поділ, виділення); без змін розмірів підприємства (перетворення). Розрізняють горизонтальне злиття (приєднання, поглинання) та вертикальне.

Найпоширенішими формами непрямой державної фінансової підтримки санації підприємств є: податковий кредит, податкові канікули, податкові знижки, податкові вирахування, податкові пільги, реструктуризація податкової заборгованості, надання державних гарантій (поручительств), дозвіл на порушення антимонопольного законодавства.

Під реструктуризацією обов'язкових платежів розуміємо списання, відстрочення або розстрочення обов'язкових платежів податкового характеру, до яких відносимо суми податкового зобов'язання та податкового боргу платників податків.

Податковий кредит – сума, на яку платник має право зменшити податкове зобов'язання звітного періоду.

Податкові канікули – це відстрочка щодо сплати податку з прибутку, яка вважається типовою формою податкового стимулювання.

Податкові знижки – це податковий метод, який передбачає зменшення податкової бази або суми податку на визначені розміри. Величина знижки визначається сумою витрат платника, які законодавчо виводяться з-під оподаткування шляхом зменшення на еквівалентну величину податкової бази.

Податкові вирахування – вилучення окремих складових частин із загальної бази оподаткування з метою її зменшення. Механізм надання такого виду пільг безпосередньо проектується на об'єкт оподаткування, який зменшується. Розрізняють такі два види вирахувань – стандартні та постатейні (зменшення оподаткованого доходу на величину витрат на благодійну діяльність, освіту, внесків до різних соціальних фондів тощо).

Фінансову кризу слід розглядати як цілий комплекс взаємопов'язаних проблем, що виникають у сфері фінансів підприємства. У зв'язку з цим пропонуємо виділити послідовні види прояву фінансової кризи. Її перші негативні ознаки з'являються у вигляді порушення платоспроможності і ліквідності і позначаються на погіршенні податкової дисципліни підприємства. Уповільнення оборотності майна та дефіцитний чистий грошовий потік підбивають основи формування прибутку підприємства. Тривала збиткова робота

підприємства, з одного боку, зменшує податкову базу з нарахування податку на прибуток. З іншого – вона призводить до зменшення власного капіталу і зростанню фінансової нестійкості.

Досудова санація – це система заходів щодо відновлення платоспроможності боржника, які може здійснювати засновник (учасник, акціонер) боржника, власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника, кредитор боржника, інші особи з метою запобігання банкрутству боржника шляхом вжиття організаційно–господарських, управлінських, інвестиційних, технічних, фінансово–економічних, правових заходів відповідно до законодавства до порушення провадження у справі про банкрутство [9]. Право ініціювати процедуру досудової санації мають право боржники – платники податків та працівники ДФС як кредитор платника податків. У рамках досудової санації засновниками (учасниками, акціонерами) боржника, власником майна (органом, уповноваженим управляти майном) боржника, кредиторами боржника, іншими особами в межах заходів щодо запобігання банкрутству боржника може бути надана фінансова допомога в розмірі, достатньому для погашення грошових зобов'язань боржника перед кредиторами, у тому числі зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне та інше соціальне страхування і відновлення платоспроможності боржника.

Процесом санації управляють арбітражні керуючі, співпраця з якими важлива для податківців. Арбітражні керуючі відповідальні за фінансову, господарську та інвестиційну діяльність боржника, за ліквідацію або відновлення його платоспроможності, забезпечення вимог кредиторів, серед яких – і органи фіскальної служби. У разі ефективної санації підприємства платника податків продовжує наповнювати державний бюджет, у разі неефективної – ліквідується, що дозволяє зменшити загальну суму податкового боргу.

Якщо боржник визнається банкрутом, то у нього не виникає жодних додаткових зобов'язань (у тому числі зі сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), крім витрат, безпосередньо пов'язаних із здійсненням ліквідаційної процедури [10]. Вимоги щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) задовольняються у третю чергу. Фіктивним може бути визнано банкрутство у разі, якщо підприємство – боржник (за наявності у нього на це можливості) не задовольнило

вимоги кредиторів та зобов'язання перед бюджетом у повному обсязі на момент його звернення до господарського суду із заявою про визнання своєї неплатоспроможності [11].

Реструктуризація податкового боргу та грошових зобов'язань платника податків здійснюється контролюючими органами шляхом анулювання (прощення), розстрочення (відстрочення) податкового боргу та грошових зобов'язань. Контролюючі органи здійснюють списання, розстрочення (відстрочення) податкового боргу та грошових зобов'язань платника податку протягом 10 робочих днів з дня погодження плану реструктуризації або затвердження плану санації.

Контролюючі органи зобов'язані списати частину податкового боргу пропорційно до частини анульованих (прощених) кредиторами зобов'язань боржника відповідно до плану реструктуризації або плану санації. Розстрочення (відстрочення) або списання податкового боргу здійснюється на умовах плану реструктуризації або плану санації. Такі умови повинні бути не гіршими, ніж умови задоволення вимог інших кредиторів, визначені планом реструктуризації або планом санації. Загальний строк погашення розстроченого (відстроченого) податкового боргу не може перевищувати трьох років з дня погодження плану реструктуризації або затвердження плану санації.

Визнається безнадійним незалежно від наявності критеріїв визначення податкового боргу безнадійним, установлених у статті 101 Податкового Кодексу, та підлягає списанню контролюючими органами [12]:

податковий борг платника податків, що виник більш як за три роки до дня початку процедури фінансової реструктуризації відповідно до закону щодо фінансової реструктуризації;

податковий борг платника податків, що виник протягом трьох років до дня початку процедури фінансової реструктуризації відповідно до закону щодо фінансової реструктуризації, що списується на умовах плану реструктуризації або плану санації.

Між податковими органами і платником податків може бути укладена мирова угода з метою врегулювання спору на основі взаємних поступок і може стосуватися лише прав та обов'язків сторін та предмета позову. У разі якщо умови мирової угоди передбачають розстрочку чи відстрочку або прощення (списання) боргів чи їх частини, орган стягнення зобов'язаний погодитися із задоволенням частини вимог з податків, зборів (обов'язкових платежів) на умовах такої мирової угоди з метою забезпечення відновлення платоспроможності підприємства.

При цьому податковий борг, який виник у строк, що передував трьом повним календарним рокам до дня подання заяви про порушення справи про банкрутство до господарського суду, визнається безнадійним та списується, а податкові зобов'язання чи податковий борг, які виникли у строк протягом трьох останніх перед днем подання заяви про порушення справи про банкрутство до господарського суду календарних років, розстрочується (відстрочується) або списується на умовах мирової угоди. Зазначену мирову угоду підписує керівник відповідного органу ДФС за місцезнаходженням боржника.

Таким чином, диференціація податкових механізмів за етапами життєвого циклу кризи сприятиме підвищенню ефективності податкових методів її нейтралізації.

Висновки. Основний науковий результат статті полягає в диференціації механізмів податкового менеджменту в умовах кризи, яку формалізовано суміщеною матрицею за етапами життєвого циклу підприємства (виникнення, становлення, піднесення, пік розвитку, спад активності, стрімке падіння, банкрутство) та етапами життєвого циклу кризи податкового інституційного середовища (зародження, наростання, розгортання, настання, заспокоєння, усунення) з урахуванням типів фінансової кризи платника податків (платоспроможності, ліквідності, прибутковості, фінансової стійкості), представлені податковою реорганізацією, санацією та ліквідацією, як за власним бажанням платника податків, так і за рішенням податкового органу, яке приймається з врахуванням податкового потенціалу підприємства. Перевагою пропонованого підходу над існуючими є можливість швидкої адаптації суб'єктів податкових відносин до негативних змін зовнішнього і внутрішнього інституціонального податкового середовища.

Перспективи подальших наукових розробок у даному напрямі полягають в обґрунтуванні ризик-орієнтованих механізмів адаптивного податкового менеджменту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гурська О. М. Податковий менеджмент-механізм покращення управління підприємством / О. М. Гурська // Економічні науки. Серія : Облік і фінанси. – 2010. – Вип. 7(1). – С. 395–400.
2. Хомутенко В. Стратегічні орієнтири трансформації податкової політики України на шляху до євроінтеграції / В. Хомутенко, А. Хомутенко // Науковий вісник [Одеського національного економічного університету]. – 2014. – № 3. – С. 134–140.

3. Молдован О. О. Стратегічні пріоритети реформування податкової системи України / О. О. Молдован // Стратегічні пріоритети. – 2014. – № 1. – С. 32–40.
4. Найденко О. Є. Інструментарій податкової підтримки економічного розвитку в країнах світу в умовах фінансово-економічної кризи / О. Є. Найденко, О. В. Костяна // Бізнес Інформ. – 2012. – № 10. – С. 199–204.
5. Чалапко Л. Д. Формування стратегії підприємства на принципах концепції Value Based Management / Л. Д. Чалапко // Економіка і регіон. – 2011. – № 2. – С. 137–141.
6. Дробишева, О. О. Кризові фактори та необхідність управління життєвим циклом підприємства [Текст] / О. О. Дробишева // Технічний прогрес і ефективність виробництва. Вісник національного технічного університету «ХПІ» : зб. наук. праць / відп. за вип. В. М. Луньова. – Харків, 2009. – Вип. 34. – С. 146–156.
7. Дишлева А. М. Механізм реалізації антикризової економічної стратегії держави у контексті бюджетно – податкової політики [Електронний ресурс] / А. М. Дишлева // Ефективна економіка. – 2011. – № 11. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/efek_2011_11_40.pdf.
8. Дробишева, О. О. Визначення індикаторів для моніторингу кризи розвитку соціально – економічної системи [Текст] / О. В. Коваленко, О. О. Дробишева // Теоретико-методологічні основи дослідження процесів формування стратегії сталого розвитку соціально-економічної системи в умовах інтеграції та глобалізації : монографія / за заг. ред. І. Ю. Швець. – Сімферополь : ДІАЙПШ, 2013. – С. 56–62.
9. Про затвердження Положення про порядок проведення санації до порушення провадження у справі про банкрутство : постанова Вищого господарського суду від 17.12.2013 № 15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0015600-13>.
10. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від 14.05.1992 № 2343 –XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>.
11. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства: наказ Міністерства економіки України від 19.01.2006 № 14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://consultant.parus.ua/?doc=035S2A429D>.
12. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755 – VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.